

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO

GJYKATA KUSHTETUESE

УСТАВНИ СУД

CONSTITUTIONAL COURT

Priştine, 1 Ağustos 2016
Nr. Ref.: 969/16

KABUL EDİLMEZLİK KARARI

**Başvuru No: KI140/15, KI28/16, KI35/16, KI36/16, KI48/16, KI49/16,
KI52/16, KI53/16 ve KI56/16**

Başvurucular

**Dukagjin Beqa, Tasim Kurti, Musa Berisha, Xhavit Ibrahim, Lirije Zalli,
Nevime Sahatqia, Teuta Muhaxhiri, Arif Karakushi ve Bedri Bokshi**

**Kosova Özelleştirme Ajansı ile ilgili davalara ilişkin Kosova Yüksek
Mahkemesi Özel Dairesi Temyiz Heyetinin AC-II-12-0117 sayı ve 9 Kasım
2015 tarihli kararı hakkında anayasal denetim başvurusu**

KOSOVA CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ

Mahkeme Heyeti:

Arta Rama-Hajrizi, Başkan
Ivan Čukalović, Başkanvekili
Robert Carolan, Üye
Altay Suroy, Üye
Almiro Rodrigues, Üye
Snezhana Botusharova, Üye
Bekim Sejdiu, Üye
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, Üye
Gresa Caka-Nimani, Üye

Başvurucular:

1. Başvurular şu kişilerce teslim edilmiştir: Dukagjin Beqa KI140/15, Tasim Kurti KI28/16, Musa Berisha KI35/16, Xhavit Ibrahim KI36/16, Lirije Zalli KI48/16, Nevime Sahatqia KI49/16, Teuta Muhaxhiri KI52/16, Arif Karakushi KI53/16 ve Bedri Bokshi KI56/16KI (bundan böyle: başvurucular). Hepsi Yakova mukimi.

İtiraz Edilen Karar

2. Başvurucular Kosova Özelleştirme Ajansı ile ilgili davalara ilişkin Kosova Yüksek Mahkemesi Özel Dairesi Temyiz Heyetinin (bundan böyle: Temyiz Heyeti) AC-II-12-0117 sayılı ve 9 Kasım 2015 tarihli kararına itiraz etmiştir.

Başvurunun Konusu

3. Başvurunun konusu, itiraz konusu karar olup, bahse konu kararlar aşağıda mezkur mevzuatın güvence altına aldığı şu hakların ihlal edildiği iddia edilmiştir: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (bundan böyle: AIHS) 6. maddesi [Özgürlük ve Güvenlik Hakkı] ve 6. maddesiyle [Adil yargılanma Hakkı] ilgili olarak Kosova Cumhuriyeti Anayasasının (bundan böyle: Anayasa) 3. maddesi [Kanun önünde Eşitlik], 21. maddesi [Genel Esaslar], 22. maddesi [Uluslararası Anlaşma ve Belgelerin Dolaysız Uygulanması], 29. maddesi [Özgürlük ve Güvenlik Hakkı], 31. maddesi [Adil ve Tarafsız Yargılanma Hakkı], 46. maddesi [Mülkiyet Hakkı] ve 53. maddesi [İnsan Hakları Hükümlerinin Yorumlanması].

İlgili Hukuk

4. Başvurular Anayasanın 113.7 fıkrası, 03/L-121 sayılı Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Hakkında Kanun (bundan böyle: Kanun) 47. maddesi ve Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (bundan böyle: İçtüzük) 29. kuralına dayandırılmıştır.

Başvuru Süreci

5. Başvurucu Dukagjin Beqa 25 Kasım 2015 tarihinde KI140/15 sayılı başvurusunu Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesine (bundan böyle: Mahkeme) teslim etmiştir.
6. Mahkeme Başkanı 8 Aralık 2015 tarihinde Üye Robert Carolan'ı raportör yargıç olarak görevlendirmiş, Üyeler Snezhana Botusharova (başkan), Arta Rama-Hajrizi ve Bekim Sejdiu'dan oluşan Ön İnceleme Heyeti'ni belirlemiştir.
7. Mahkeme, 13 Ocak 2016 tarihinde başvurunun kaydedildiğini başvuru Dukagjin Beqa'ya bildirmiş ve ondan Mahkeme formunu doldurup itiraz edilen kararın teslimi talep etmiştir.
8. Başvurucu Tasim Kurti 9 Şubat 2016 tarihinde KI28/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
9. Başvurucu Dukagjin Beqa 1 Şubat 2016 tarihinde doldurulmuş Mahkeme formu ile ilave evrakını teslim etmiştir.
10. Mahkeme 18 Şubat 2016 tarihinde başvurunun bir nüshasını Yüksek Mahkemeye teslim etmiştir.
11. Başvurucu Musa Berisha 19 Şubat 2016 tarihinde KI35/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.

12. Başvurucu Xhavit Ibrahimimi 19 Şubat 2016 tarihinde KI36/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
13. Başvurucu Lirije Zalli 7 Mart 2016 tarihinde KI48/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
14. Başvurucu Tasim Kurti 7 Mart 2016 tarihinde ilave evrakı Mahkeme'ye teslim etmiştir.
15. Başvurucu Nevime Sahatqia 8 Mart 2016 tarihinde KI48/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
16. Başvurucu Teuta Muhaxhiri 8 Mart 2016 tarihinde KI52/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
17. Başvurucu Arif Karakushi 8 Mart 2016 tarihinde KI53/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
18. Başvurucu Bedri Bokshi 8 Mart 2016 tarihinde KI56/16 sayılı başvurusunu Mahkeme'ye teslim etmiştir.
19. Mahkeme Başkanı İctüzüğün 37. kuralı (1) fıkrası uyarınca KI140/15 numaralı başvurunun KI28/16, KI35/16, KI36/16, KI48/16, KI49/16, KI52/16, KI53/16 ve KI56/16 numaralı başvurularla birleştirilmesi emrini çıkarmıştır. Aynı emirname ile KI140/15 numaralı başvuru için belirlenmiş olan raportör yargıç ve Ön İnceleme Heyeti'nin aynı olmasını kararlaştırmıştır.
20. Mahkeme 8 Nisan 2016 tarihinde başvuru sahipleri ve Kosova Yüksek Mahkemesine başvuruların birleştirildiğini bildirmiş ve Kosova Yüksek Mahkemesinden başvuru sahibi Bedri Bokshi'ye itiraz konusu kararın hangi tarihte teslim edildiği konusunda bilgi talebinde bulunmuştur.
21. Yüksek Mahkeme 15 Nisan 2016 tarihinde itiraz konusu kararın 19 Kasım 2015 başvuru sahiplerinin avukatına teslim edildiğini gösteren tutanaklarını teslim etmiştir.
22. Mahkeme bu şekilde tüm başvuru sahiplerinin Kanununun 49. maddesinde öngörülen 4 (dört) aylık yasal süre içerisinde başvuruların teslim ettiklerini tespit etmiştir.
23. Ön İnceleme Heyeti 13 Haziran 2016 tarihinde Raportör Yargıç'ın raporunu inceledikten sonra başvurunun kabul edilmezliği yönünde teklif sunmuştur.

Olguların Özeti

24. Başvuru sahiplerinin her biri çalışanı oldukları "Ereniku" Tarım Endüstrisi Kombinasyonu (bundan böyle: Ereniku TEK) tarafından 1994 yılında bireysel olarak kendilerine bir parselin kalıcı olarak tahsis edildiğini ileri sürmüşlerdir.

25. Başvurucular 7 Haziran 2003 tarihinde Yakova Belediye Mahkemesine başvurarak bu Mahkeme'deki başvurularında inceleme konusu olan mülklerin mülkiyet teyidini talep etmişlerdir.
26. Yakova Belediye Mahkemesi 11 Ağustos 2004 tarihinde bu dava hakkında yetkisizlik kararı çıkarmıştır.
27. Başvurucular 21 Nisan 2006 tarihinde mülkün mülkiyet hakkının teyidi amacıyla Özelleştirme Ajansı ile ilgili davalara ilişkin Kosova Yüksek Mahkemesi Özel Dairesi Temyiz Heyetinde (bundan böyle: Uzmanlaşmış Heyet) dava açmışlardır.
28. Başvurucular uzun süre Yakova Ereniku TEK'te çalıştıklarını, bu kombinanın daha sonra Belgrat Tarım Kombinasyonu Birincil Üretimiyle (bundan böyle: PKB Birincil Üretim) birleştirildiğini ileri sürmüşlerdir.
29. Başvurucular dava dilekçelerinde TEK Birincil Üretimin Sırp ve Arnavut milletine mensup çalışanlarına 33 (otuz üç) imarlı parseli kalıcı olarak tahsis ettiğini ileri sürmüşlerdir (23 Eylül 1994 tarih ve 5346 sayılı karar). Bu parseller Yakova merkezli Ereniku TEK adına tapuya kayıtlıydı.
30. Başvurucular, mülkiyet devrinin meşru anlamda geçerli olabilmesi için önce Sırbistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığının onayının alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu koşul o dönemde yürürlükte olan ve mülk devri özel koşullarını belirleyen Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesinin 30, 89, 42/89, 22/91 sayılı gazetesinde yayınlanan kanun gerence gerekliydi.
31. Başvurucular ayrıca Sırp işçilere tahsis edilen mülklere ilişkin onayın çıktığı ve Yakova Belediye Mahkemesince mülklerin devrine ilişkin sözleşmenin onaylanıp kadastroda kayıtların yapıldığını; ancak Arnavut olan hiçbir işçiye mülk devrine ilişkin onay alamadığını ileri sürmüşlerdir. Başvurucular onayla ilgili farklı muamelenin etnik esaslara göre ayrımcılığın klasik bir örneği olduğunu belirtmişlerdir.
32. Başvurucular bir de o dönemde yürürlükte olan Mülk Devrine İlişkin Özel Şartlar kanununun ayrımcı olduğunu ve savaştan sonra bu kanunun Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Özel temsilcisi tarafından derhal kaldırıldığını ileri sürmüşlerdir.
33. Başvurucular Uzmanlaşmış Heyette açtıkları dava dilekçesinde her birinin Yakova Ereniku TEK adına tapuya kayıtlı olan imarlı parsellerden birinin sahibi olduklarını ve Uzmanlaşmış Heyetten Ereniku TEK'e bu mülkiyet haklarının tanınmasını emredilmesini talep etmişlerdir.
34. Uzmanlaşmış Heyet 13 Eylül 2006 tarihinde (SCC-07-0111 sayılı karar) bu davayı Yakova Belediye Mahkemesine devrederek şunları emretmiştir:
 1. Hukuk davası Yakova Belediye Mahkemesine devredilmiştir,
 2. İtiraz edilmesi halinde dilekçenin Kosova Yüksek Mahkemesi Özel Dairesine sunulması gerekir,
 3. Bu karar nihaidir, hukuken bağlayıcıdır ve itiraz hakkı yoktur.

35. Yakova Belediye Mahkemesi 28 Eylül 2010 tarihinde (C.nr. 639/06 sayılı karar) başvurucuların davasını mesnetsiz olarak düşürmüş, *davacılar mülkiyet hakkının kazanılmasına ilişkin herhangi bir esas uyarınca iddia edilen mülkün hiçbir kısmı için kazanmamışlardır*” tespitinde bulunmuştur.
36. Yakova Belediye Mahkemesi (C.nr. 639/06 sayılı karar) ilk başta Yugoslavya Mülkiyet Haklarına İlişkin Kanununun 20. maddesi uyarınca mülkiyet hakkının: 1) Geçerli hukuki çalışma, 2) Veraset ve 3) Hükümet organının kararıyla kazanılabileceğini belirtmiştir.
37. Yakova Belediye Mahkemesi ayrıca *“Mülkler ve dolayısıyla 514/1 ve 515/1 numaralı parseller Yakova Ereniku TEK adına kayıtlı olduğundan Padinska Skela merkezli PKB Birincil Üretim davacıların mülkiyet hakkını kazandıklarını iddia ettikleri mülkleri tahsis etme yetkisine sahip bir iktisadi kuruluş değildir”* ifadesinden dolayı mülkiyet hakkının geçerli hukuki çalışma yoluyla kazanılmadığı gerekçesini bildirmiştir.
38. Yakova Belediye Mahkemesi şunu da belirtmiştir: *PKB Birincil Üretim Yönetim kurulu kararı davacıların mülkiyet hakkını kazanmalarına dayanak teşkil edecek kamu otoritesi kararı vasfına sahip olmadığından, davacıların ne bu kanunu yukarıda mezkur 20. madde 1. fıkrası ne de bu kanunun 2. fıkrası hükümlerinde öngörülen esaslara mülkiyet haklarını kazanamadıkları sonucu çıkmaktadır.*
39. Yakova Belediye Mahkemesi devamında haklarında ayrımcılık yapıldığı yönünde başvurucuların iddialarını inceleyip şu sonuca varmıştır:
- Maliye Bakanlığı Mülkiye İlişkileri Departmanının parsellerdeki mülklerin tahsis edilip onlardan yararlanmanın sağlanması amacıyla davacıların talebinin onaylamayarak, davacılar Arnavut oldukları için onlara karşı etnik ayrımcılık yapıldığı yönünde davacı vekilinin iddiasının tartışmasız doğrudur, ancak yukarıda belirtildiği şekilde bu, mülkiyet hakkını kazanılması için dayanak değildir.*
40. Yakova Belediye Mahkemesi kamu mülkiyetinin değiştirilmesi için özel koşulları da aşağıda alıntılanıldığı kısımda görüldüğü üzere gerekçelendirmiştir:
- Birleşik Çalışma Kanununun 247. maddesi hükümlerine göre üretim ve çalışma aracı olan eşya ve ortak kullanım araçlarının, kanunla belirlenmiş belli durumlar dışında, tazmin olmaksızın kamu mülkiyetlerinin değiştirilemeyeceği öngörülmüştür. Aynı kanunun 249. maddesinde ise bu kanunun 247 ve 248. madde hükümlerine aykırı olan sözleşme hükümlerinin sıfır olacağı öngörülmüştür.*
41. Başvurucular, Yakova Belediye Mahkemesi kararına karşı Temyiz Heyetinde çok sayıda itiraz başvurusunda bulunmuşlardır.

42. Kosova Özelleştirme Ajansı 24 Kasım 2014 tarihinde başvurucuların tüm itirazlarına ilişkin cevabını sunmuştur. Temyiz Heyeti cevap olarak tüm davaları bir yere toplamak olmuştur (AC-II-12-0117).
43. Temyiz Heyeti 9 Kasım 2015 tarihinde (AC-II-12-0117) başvurucuları itirazlarını temelden yoksun olarak reddedip Yakova Belediye Mahkemesi kararını (C.nr.639/06) şu gerekçe ile onamıştır:

Temyiz Heyeti, Yakova Belediye Mahkemesinin Yönetim Kurulu kararının devlet organı kararı olarak nitelenemeyeceği yönündeki tespitinin isabetli olduğunu değerlendirmiştir. Aksine, mülklerin devrine ilişkin kararının mülkiyet hakkı sahibi Yakova Ereniku TEK tarafından değil de mülkün sahibi olmayan ve merkezi Padinska Skela olan başka bir TEK tarafından alındığını tespit etmiştir.

Bu nedenle Temyiz Heyeti davayı görüştüğünden sonra TEK Yönetim Kurulu kararına dayalı mülkiyet hakkının kazanılması şeklinin kamu mallarının devrine ilişkin yürürlükteki kanunun gerektirdiği kıstas ve tarza uygun olmadığını tespit etmiştir.

Başvurucuların İddiaları

44. Başvurucular hukuk mahkemelerinde yürütülen süreçlerde Anayasa, AİHS ve uluslararası anlaşmalarına ait çok sayıda maddenin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.
45. Başvurucular ayrıca olgusal durumun “genel anlamda zahir” olduğunu, ancak ilk derece mahkemesinin başvuruculara göre Anayasa, AİHS ve uluslararası anlaşmalarda çeliştiklerinden uygulanmaması gerektiği halde “Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti kanunlarını uygulayarak” onların dilekçelerini reddettiğini ileri sürmüşlerdir.
46. Başvurucular sonuç olarak başvurucular “ilk derece mahkemesi 2004/3 sayı ve 19 Şubat 2004 tarihli Ayrımcılık Karşıtı Kanununa aykırı hareket etmiştir. İlk derece mahkemesi kararı milli mensubiyet esasına göre dolaysız ayrımcılıktır. Bu çalışanlar Sırp rejimi süresince ayrımcılığa uğramıştır, ancak bu ayrımcılık itiraz edilen kararlarla özgürlük ve ayrımcı ile segrgasyonist rejimin kaldırıldığı şimdiki dönemde de gerçekleşmiştir” görüşündeler.
47. Başvurucular, “Kosova Özelleştirme Ajansı ile ilgili davalara ilişkin Kosova Yüksek Mahkemesi Özel Dairesi AC-II-12-0117 sayı ve 9.11.2015 tarihli kararının bozulmasını; gayrihukuki, anayasaya aykırı ve yerel ile uluslararası tüm hukuk belgeleri ile anlaşmalarına aykırı olduğunu ilan edilmesini” talep etmişlerdir.

Başvurunun Kabul Edilirliği

48. Mahkeme öncelikle Anayasada belirtilmiş ve Kanun ile İçtüzükte ayrıntıları verilmiş olan kabul edilirlilik koşullarının yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmek durumundadır.

49. Mahkeme bu anlamda Anayasa'nın 113. madde [Yargılama Yetkisi ve Yetkili Taraflar] 1 ve 7. fıkralarına atıfta bulunur. Fıkra şöyledir:

1. Anayasa Mahkemesi, yasal şekilde sadece yetkili makamlarca açılmış davalar hakkında karar verir.

[...]

Yasalarla belirlenen tüm yasal yollar tükendikten sonra bireyler, kamu otoriteleri tarafından kendi bireysel hak ve özgürlükler ihlal edildiğinde dava açma haklarına sahiptirler.

50. Mahkeme ayrıca Kanunu 48. maddesine [İstemin doğruluğu] de atıfta bulunur. Madde şöyledir:

İstem müracaatında bulunan kişi, isteminde hangi hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğini tahmin ettiğini ve müracaatta bulunan kişinin itirazda bulunmak istediği kamu otoritenin somut işleminin hangisi olduğu konusunda doğru bir açıklama yapmakla görevlidir.

51. Mahkeme devamında içtüzüğün 36 (1) (d) ile (2) (d) kurallarına atıfta bulunur. Kurallar şöyledir:

(1) Mahkeme başvuruları yalnız şu hallerde görüşebilir:

[...]

d) Başvuru prima facie olarak açıkça temellendirildiği veya temelden yoksun olmadığı zaman.

(2) Mahkeme şu kanaatlere vardığında başvuruyu açıkça temelden yoksun olduğunu ilan eder:

[..]

d) Başvurucunun kendi iddiasını yeterli şekilde kanıtlayamadığı zaman.

52. Mahkeme başvurucuların Anayasanın güya ihlal edildiğini ileri sürdükleri maddelerinin hangi şekilde meydana geldiğini belirtmeksizin, hukuk mahkemeleri yargılamalarında ayrımcılığa uğradıklarını ve Anayasa, AİHS ve uluslararası anlaşmalara aykırı olduklarından uygulanmaması gerektiği halde "Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti kanunlarının uygulandığını" basit bir şekilde tespitle bulduklarını gözlemlemiştir.

53. Esasen başvurucuların bütün iddiaları şöyle özetlenebilir:

- (i) AİHS'nin 14. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa'nın 24. madde ihlali
- (ii) AİHS 1. ek protokolünün 1 maddesiyle bağlantılı Anayasa'nın 46. madde ihlali
- (iii) AİHS'nin 6. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa'nın 31. madde ihlali
- (iv) AİHS'nin 5. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa'nın 3, 21, 22 23 ve 53. madde ihlali

(i) AİHS'nin 14. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa'nın 24. madde ihlali

A. Ayrımcılıkla ilgili genel esaslar

54. Mahkeme “*ayrımcılık, benzer durumlarda nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın kişilerin farklı muamele görmeleridir*” (bkz. *Willis v. Birleşik Krallık*, 22 Eylül 2002 tarihli AİHM kararının 48. paragrafı ve *Bekos Kourtropoulos v. Yunanistan*, 3 Mart 2006 tarihli AİHM kararını 63. paragrafı) tanımlamasını yapan AİHM içtihatlarına atıfta bulunur.
55. Başvurucuların ayrımcılıkla ilgili hak ihlali iddialarının başarılı olabilmesi için, diğerlerin yanı sıra, onların konumunun daha iyi muamele görmüş bir kişiyle benzer sayıldığını kanıtlamalı gerekmektedir.

B. Yukarıda belirtilen ilkelerin bu somut vakada uygulanması

56. Mahkeme, Yakova Belediye Mahkemesinin başvuruçuların Sırbistan Maliye Bakanlığı tarafından milli mensubiyet esasına göre ayrımcılığa maruz kaldıkları iddialarını dikkate aldığını gözlemlemiştir. Aslında Belediye Mahkemesi şu görüşünü ortaya koymuştur:

Maliye Bakanlığı Mülkiye İlişkileri Departmanının parsellerdeki mülklerin tahsis edilip onlardan yararlanmanın sağlanması amacıyla davacıların talebinin onaylamayarak, davacılar Arnavut oldukları için onlara karşı etnik ayrımcılık yapıldığı yönünde davacı vekilinin iddiasının tartışmasız doğrudur, ancak yukarıda belirtildiği şekilde bu, mülkiyet hakkını kazanılması için dayanak değildir.

57. Ancak Yakova Belediye Mahkemesi, tüm sözleşmelerin Arnavut veya Sırp milletine mensup işçilerle akdedilmelerinden bağımsız olarak bu mahkemenin değerlendirmesine göre “*mülkiyet hakkını kazanılması için dayanak değildir*” tespitinde bulunmuştur. Yakova Belediye Mahkemesi devamında şu gerekçeyi belirtmiştir:

Mülkler ve dolayısıyla 514/1 ve 515/1 numaralı parseller Yakova Ereniku TEK adına kayıtlı olduğundan Padinska Skela merkezli PKB Birincil Üretim davacıların mülkiyet hakkını kazandıklarını iddia ettikleri mülkleri tahsis etme yetkisine sahip bir iktisadi kuruluş değildir”.

58. Yukarıda ifade edilenlerin tamamından dolayı Yakova Belediye Mahkemesi, bu mahkemede görülen davanın konusu olmadıklarından Sırp milletine mensup işçilerle akdedilmiş sözleşmeleri feshedememiştir. Mahkeme ayrımcılığın olduğunu tespit etmiş ancak, bunu Kosova Cumhuriyeti kamu otoritesi işlemediğinden düzeltememiştir.
59. Bu nedenle Mahkeme, başvuruçuların Yakova Belediye Mahkemesi ile Kosova Cumhuriyetinin diğer kamu otoritelerince ayrımcılığın işlendiği yönündeki iddialarının “*benzer durumlarda nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın*

kişilere farklı muamele” yapılmadığından temelden yoksun olduklarını tespit etmiştir.

(ii) AİHS 1. ek protokolünün 1 maddesiyle bağlantılı Anayasa’nın 46. madde ihlali

A. Mülkiyet hakkıyla ilgili genel esaslar

60. Mahkeme, Anayasa’nın 46. maddesiyle de uygulanabilir olan ve 1. Ek protokolün 1. maddesi uyarınca oluşturulan AİHM içtihatlarıyla belirlenmiş olan genel esasların mülkiyet hakkının korunması alanını da belirlediklerini hatırlatır (bkz. *Kopecký v. Slovakya*, 28 Eylül 2004 tarihli AİHM kararının 35. paragrafı, *MALTZAN (FREIHERR VON) ve diğeri v. Almanya*, 2 Mart 2005 tarihli AİHM kabul edilmezlik kararının 74. paragrafı).

61. Genel esaslar şöyledir:

- a) Mülkiyet hakkı veya başka bir aynı haktan (*in rem*) mahrum bırakma ilkesel olarak ani bir fiil olup “hak mahrumiyeti” bakımından daimi bir durum teşkil etmez (bkz. *Malhous v. Çek Cumhuriyeti*, 12 Temmuz 2001 tarihli AİHM kararı).
- b) 1. Ek protokolün 1. maddesi mülkiyet hakkını kazanmayı güvence altına almaz (bkz. *Van der Mussele v. Belçika*, 23 Kasım 1983 tarihli AİHM kararının 48. paragrafı, *Slivenko ve diğeri v. Letonya*, 9 Ekim 2003 tarihli AİHM kararının 121. paragrafı).
- c) Başvurucu, kendi mülkiyet haklarının herhangi birinden etkili bir şekilde yararlanma imkanı sağlayacak şekilde “meşru beklenti” iddiaları da dahil olmak üzere, 1. Ek protokol 1. madde hükmü anlamı çerçevesinde “mülk” “mevcut varlıklar” olabilen kendi “mülküyle” ilgili olduğu ölçüde, itiraz konusu kararlarda ihlal olduğunu iddia edebilir. Aksi halde etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olmayan mülkiyet haklarının tanınmasına ilişkin ümit, kriterlerin yerine getirilmemesi sonucunda geçerliliği sona eren hiçbir şartlı başvuruda 1. Ek protokol 1. maddesi anlamı çerçevesinde “mülk” anlamında olduğu varsayılmaz (bkz. *Lihtenştayn Hans-Adam II Prensi v. Almanya*, AİHM’nin 12 Temmuz 2001 tarihli kararının 82-83. paragrafları, *Gratzinger ve Gratzingerova v. Çek Cumhuriyeti*, AİHM’nin 10 Temmuz 2002 tarihli kararının 69. paragrafı).
- d) İç hukukun doğru yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili bir uyuşmazlığın olduğu ve daha sonra başvuru sahiplerinin yerel mahkemelerce reddedildiği başvuruların bulunduğu durumlarda bir “meşru beklentinin” oluştuğu söylenemez (bkz. bkz. *Kopecký v. Slovakya*, 28 Eylül 2004 tarihli AİHM kararının 50. paragrafı).

B. Yukarıda belirtilen ilkelerin bu somut vakada uygulanması

62. Mahkeme başvuru sahiplerinin mülkiyet hakkı sahibi olmadıklarını tespit etmiştir. Aksine onlar mülkü kazanmayı denediler. Bu da başvuru sahiplerinin Belediye

Mahkemesinin dediği şeye sahip oldukları anlamına geliyor: “*etkili bir şekilde başarılması mümkün olmayan mülkiyet hakkının tanınması...*”. Öyle ki bu reel durumda 1. Ek protokolün 1. maddesi anlamında malik olunan mülk olarak ele alınamaz.

63. Başvurucuların etkin bir mülkiyet hakkından yararlanacaklarına ilişkin tüm “*meşru beklentileri*” Yakova Belediye Mahkemesi ile Kosova Yüksek Mahkemesinin “*mülkün sahibi ve Erenik KŞ’nin mülkiyet hakkı sahibi olmadığını*” tespit ettikleri TEK Birincil Üretim organının kararına dayanmıştır.
64. Mahkeme ayrıca Yakova Belediye Mahkemesinin “*davacıların ne bu kanunu yukarıda mezkur 20. madde 1. fıkrası ne de bu kanunun 2. fıkrası hükümlerinde öngörülen esaslarca mülkiyet haklarını kazanamadıklarını*” tespit ettiğini gözlemlemiştir.
65. Yukarıda belirtilenlerden hareketle Mahkeme, mülkiyet hakkına ilişkin “*meşru beklentinin, iç mevzuatın doğru yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili bir ihtilafın*” olması halinde olamayacağını hatırlatır. Burada sunumu yapılanlardan Mahkeme, hukuk mahkemeleri kararlarıyla ne Anayasa’nın 46. maddesi ne de AİHS 1. Ek protokolü 1. maddesinin ihlal edilmediğini tespit etmiştir.

(iii) AİHS’nin 6. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa’nın 31. madde ihlali

66. Mahkeme, başvurucuların Anayasa’nın 31. maddesi ve AİHS’nin diğer mezkur maddelerle bağlantılı 6. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürdüklerini hatırlatır.
67. Başvuruculara göre *maddi ve usul hukuku yanlış uygulanmış ve uygulanmaması gerektiği halde hukuk mahkemelerince Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti kanunlarının uygulanmıştır*. Başvurucular Anayasa’nın 31. madde [Adil ve Tarafsız Yargılanma Hakkı] ile AİHS’nin 6. madde ihlali bulunduğunu tespit etmişlerdir.
68. Mahkeme, Anayasa ve AİHS ile güvence altına alınmış hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece, hukuk mahkemelerince ilgili kanunların uygulanmasıyla yapılmış olduğu iddia edilen yanlışlarla ilgilenmek Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığını tekrar belirtmek ister (bkz. *Garcia Ruiz v. İspanya*, 21 Ocak 1999 tarihli AİHM kararının 28. paragrafı).
69. Her halükarda kanunları yorumlamakla ilgili davaları çözmek hukuk mahkemelerinin görevidir. Bu, özellikle maddi hukuk ve usul hukukuna ilişkin kanunların uygulanması ve yorumlanması için geçerlidir (bkz. *Pekinel v. Türkiye*, 18 Mart 2008 tarihli AİHM kararının 53. paragrafı). Mahkeme’nin bu anlamdaki yegane görevi, bu tür yorumlamaların genel anlamda Anayasa’nın bütünüyle ve hukuk güvenliği ilkesiyle, özel anlamda ise Anayasa’nın 31. maddesi ve AİHS’nin 6. maddesiyle güvence altına alınmış olan ilkelere uygun olup olmadıklarını belirlemektir.

70. Mahkeme, usul hukuku ile maddi hukukun ilgili kurallarının uygulanması yönünde başvuruçuların iddialarıyla ilgili olarak Yakova Belediye Mahkemesi ile Temyiz Heyetinin makul cevaplar verdikleri görüşündedir.
71. Mahkeme, hukuk mahkemelerinde açılan davalarda gündeme gelen esas meselenin “*mülkiyet hakkının kazanılmasına ilişkin yasal dayanak*” olduğunu, Yakova Belediye Mahkemesinin (C.nr. 639/06 sayılı kararında) bu davada Yugoslavya Mülkiyet Hakları Kanununun (YSFC Resmi Gazetesi, sayı 6, 8 Şubat 1980) 20. madde 1. fıkrasının uygulanması gerektiği gerekçesini bildirdiğini ve bu mahkemenin değerlendirmesine göre PKB Yönetim Kurulu Kararının (no5346, tarih: 23 Eylül 1994) *mülkiyet hakkının kazanılmasında* hukuki dayanak teşkil etmediği tespitini gözlemlemiştir.
72. *Mülklerin devrine ilişkin kararının mülkiyet hakkı sahibi Yakova Ereniku TEK tarafından değil de mülkün sahibi olmayan ve merkezi Padinska Skela olan başka bir TEK tarafından alındığı tespiti* Belediye Mahkemesi ve Temyiz Heyeti tarafından desteklenmiştir (AC-II-12-0117 sayılı karar).
73. Başvuruçular hukuk mahkemelerince ilgili kanunların uygulanması ve yorumlanmasına itiraz etmişlerdir. Bu yorumlamayı iki derece mahkemeleri gerekçelendirmişlerdir. Bu tespit, başvurularca sunulan tüm delillerin ayrıntılı incelenmesi sonucunda hukuk mahkemelerince yapılmıştır.
74. Başvuruçulara, yargılama sürecinin her aşamasında davaları için önemli gördükleri tüm belge ve delilleri sunma imkanı sunulmuştur. Yarıca karşı tarafça sunulan delil ve belgelere etkin bir şekilde itiraz etme ve olağan yargılama sürecinde Yakova Belediye Mahkemesi ile Temyiz Heyetinin kanun yorumlamalarına itiraz etme imkanı verilmiştir.
75. Mahkeme kabul edilirlilik koşullarının yerine getirilmediğini değerlendirmektedir. Başvuruçular, itiraz konusu kararlar Anayasa'nın 31. maddesi ve AİHS'nin 6. maddesiyle güvence altına alınan haklarının ihlal edildiği iddialarını destekleyecek deliller sunmamıştır.

(iv) AİHS'nin 5. ve diğer maddeleriyle bağlantılı Anayasa'nın 3, 21, 22 ve 53. madde ihlali

76. Mahkeme, başvuruçuların ayrıca Anayasa'nın 29. maddesi [Özgürlük ve Güvenlik Hakkı] ve AİHS'nin 5. maddesi [Özgürlük ve Güvenlik Hakkı] ihlaline atıfta bulduklarını da tespit etmiştir. Bu hükümler “*kanunla öngörülmüş ve yetkili mahkeme kararı dışındaki durumlarda hiç kimsenin özgürlüğünde yoksun bırakılmayacağı*” güvence altına almıştır.
77. Mahkeme bu iki maddenin bu vakada uygulanamayacağı görüşündedir; zira başvuruçulardan hiçbiri tutuklu veya herhangi bir şekilde yoksun bırakılmış halde değildi. Öyle ki Mahkeme, bu maddelerin ihlaline ilişkin iddiaları ele almayacaktır.
78. Başvuruçular bir de Anayasa'nın 3. maddesi [Kanun Önünde Eşitlik], 21. maddesi [Genel Esaslar], 22. maddesi [Uluslararası Anlaşmaların ve Belgelerin Doğrudan Uygulanması], 23. maddesi [İnsanlık Onuru] ve 53.

maddesi [İnsan Hakları Hükümlerinin Yorumlanması] ihlallerine atıfta bulunmuşlardır.

79. Başvurucular bu maddelerin ve uluslararası anlaşmaların hangi şekilde ihlal edildiğini ayrı şekilde açıklamamışlar; bu maddeleri ve anlaşmaları zikretmekle yetinmişlerdir.
80. Mahkeme bu iddiaların ele alınmasının gerekli olmadığı görüşündedir; çünkü başvurucular bu maddelerin onların bu davadaki temel haklarına nasıl etki ettiklerini kanıtlamamışlardır.
81. Mahkeme, uyuşmazlığın çözümüne ilişkin başvurucularca sunulan tüm delillerin hukuk mahkemelerince gerektiği şekilde dinlenmiş ve ele alınmış olduğunu, onların itiraz ettikleri karara ilişkin maddi ve hukuki gerekçelerin ayrıntılı bir şekilde sunulduğunu, bir bütün olarak ele alındıklarında hukuk mahkemelerindeki süreçlerin adil olduğunu değerlendirmektedir.
82. Başvurucular ilgili süreçlerden herhangi birinin hasız ve keyfi olduklarını göstermemişlerdir (bkz. *mutatis mutandis*, *Shub v. Litvanya*, 30 Haziran 2009 tarihli AİHM kabul edilmezlik kararı).
83. Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Mahkeme, başvurucuların iddialarını kanıtlamamış ve onlara dayanak bulmamış olduklarını tespit etmiştir. Öyle ki onların talepleri Anayasa'ya göre açıkça temelden yoksun olarak kabul edilmezdir.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI

Anayasa'nın 113.7 fıkrası, Kanun'un 20 ve 48. maddeleri ve İçtüzüğü'nün 36 (1) (d) ve (2) kuralları uyarınca Kosova Anayasa Mahkemesi'nin 13 Haziran 2016 tarihinde yapılan duruşmasında oybirliğiyle:

- I. Başvurunun kabul edilmez olduğunun İLANINA,
- II. Kararın taraflara TEBLİĞ EDİLMESİ,
- III. Kanununun 20.4 maddesi uyarınca bu kararın Resmi Gazetede YAYIMLANMASINA,
- IV. İşbu kararın derhal yürürlüğe gireceğine karar verilmiştir.

Raportör Yargıç

Anayasa Mahkemesi Başkanı

Robert Carolan

Arta Rama-Hajrizi